

PRATARMĖ

ISSN 1392–2831 Tautosakos darbai XXXVIII 2009

Tautosakos darbų XXXVIII tomas skaitytojui leis pajusti šiandieninį margos folklorinės kūrybos pulsavimą, pažinti klasikos ir modernių reiškinių apmąstymus, atkreips dėmesį į asmenybių tautosakinę veiklą, suteiks galimybę žvilgtelėti į savos ir kitų tautų folkloristikos istoriją, užsidedgi aistra nuklysti į kitas žodinės lietuvių liaudies kūrybos pasaulio įdomybes.

Tomas pradedamas šventine nuotaika: nuoširdūs linkėjimai skirti profesoriumi Donatui Saukai gražaus 80-ies metų jubiliejaus proga!

Pasakojamosios tautosakos – nūdienos ir praeities – ypatumai aptariami pirmajame skyriuje. Laima Anglickienė išryškina naujoviškų vaikų baidymo istorijų – siurpių – raidos tendencijas. Jūratės Šlekonytės straipsnis skirtas nušviesti pasakos „Prašoktos kurpaitės“ pagrindinio vaizdinio kultūrinei, prasminei terpei.

Į liaudies simbolikos paslaptis nuveda Daivos Vaitkevičienės tyrinėjimas, išryškinantis kepurės, kaip laimės, mitologinės interpretacijos erdvę.

Mažųjų formų (arba – trumpųjų pasakymų) tautosakos klausimai gvildenami keturiuose straipsniuose. Dalia Zaikauskienė pabando pažvelgti į lietuvių patarlių tyrėjų darbus šiuolaikinės tarptautinės paremiologijos kontekste. Giedrė Buftenė sutelkia dėmesį į priežodžio „Ant to peilio boba Rygon mujotų“ ištakas, o Rasa Kašėtienė nagrinėja menkai tyrinėtus situacinius posakius. Aelitos Kensminienės straipsnio tikslas – aprašyti įvairias laiko raiškos formas ir jų suvokimą lietuvių mįslėse.

Muzikinės folkloristikos problemos tiriamos dviejuose straipsniuose. Daiva Račiūnaitė-Vyčiniene bando revizuoti „rytų dzūkų“ ir „rytų aukštaičių“ terminų vartoseną muzikologijoje, siekia išskirti šiuos muzikinius dialektus. Rūta Žarskienė savo publikacijoje gilinasi į pučiamųjų instrumentų orkestrų tradicinėje Lietuvos kultūroje raidą.

Daug klausimų iki šiol kelia XVI a. pasirodžiusi Sūduvių knygelė. Šiam folkloristikos istorijos puslapiui tirti skirtas Rolando Kregždžio straipsnis.

Užsienio mokslininkų du straipsniai paryškina tyrinėjimų tendencijas kituose kraštuose. Vengrų folkloristas Vilmosas Voigtas aptaria savo krašto pasakų būklę, publikacijas ir tyrimus praeitame šimtetyje ir prie jo prisišliejančiais dešimtmečiais. O vokiečių lingvistas Raineris Eckertas analizuoja žodį ‘baltas’ rytų baltų kalbose (ypač lietuvių ir latvių dainose) ir jo atitikmenis slavų kultūrose.

Apie naujausias patirtis, gautas per tautosakos ekspediciją Ignalinos ir Švenčionių kraštuose, rašoma Vilmos Daugirdaitės straipsnyje.

„Tautinių mažumų tautosakos“ skyriuje skelbiamas Krystynos Syrnickos užrašytos Vilniaus krašto šiuolaikinės lenkų laidotuvių giesmės ir straipsnis apie jas.

Šiame Tautosakos darbų tome yra pristatoma ir komiškos, ir labai šiuolaikiškos tautosakinės medžiagos. Bronislava Kerbelytė supažindina su iš kitų tautų į Lietuvą atkeliavusiais anekdotais apie komunistinius vadus ir žmonių būseną, o Povilas Krikščiūnas skelbia tekstus ir iliustracijas tema „Moterys apie moteris elektroninio pašto laiškuose“.

„Iš archyvų, retų leidinių“ skyriuje pateikiami du Eglės pasakos variantai: vienas iš F. Fortunatovo ir V. Milerio rankraščių (1871), kitas – A. Polujanskio skelbtas lenkų kalba (1858) (parengė Leonardas Sauka).

Šiomet paminėtos ir reikšmingos sukaktys. Ypač gražų 100 metų jubiliejų švenčia žymus tautosakininkas, etnologas Jonas Balys. Jam skirtos dvi publikacijos (Leonardo Saukos, Stanislovo Sasnausko) ir jo darbų bibliografijos papildymai (1995–2009). Minint literatūros kritiko, istoriko, poeto Kosto Korsako 100-ąsias gimimo metines, jo sąsajas su tautosakos mokslu ir gyvus įspūdžius primena vaikaitė Radvilė Racėnaitė.

„Recenzijų, anotacijų“ skyriuje Dalia Senvaitytė supažindina skaitytojus su fundamentaliu Daivos Vaitkevičienės parengtu leidiniu, skirtu liaudies magijos tekstams. Ypač įvertinama sukurta lietuvių užkalbėjimų tipologijos sistema. Aušra Žičkienė recenzuoja Dalios Urbanavičienės monografiją Šokamosios ir žaidžiamosios sutartinės. Rytis Ambrazevičius pateikia atsaką A. Žičkienės recenzijai, skelbtai Tautosakos darbų XXXVII tome. Lina Būgienė, recenzuodama paskelbtus šaltinius apie šv. Brunoną, išryškina folkloristikai įdomius aspektus. Lilija Kudirkienė, vertindama Letonicos 18-ąjį numerį, aptaria vyraujančios tradicinių švenčių problematikos nagrinėjimo kryptis. Ji taip pat atkreipia žvilgsnį į nuostabų latvių leidinį, skirtą Sibiro latvių dainoms (nuo 1975 iki 2009 m.).

Tomas baigiamas „Kronikos“ skyriuje pateiktais reikšmingų įvykių aprašymais.